

**Een karterend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen op het terrein op de
hoek van de Freule van Dorthstraat en de
Korenbloemstraat te Harreveld, gemeente
Oost Gelre (Gld)**

W.J.F. Thijs

ARC-Rapporten 2009-42

Geldermalsen
15 april 2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op het terrein op de hoek van de Freule van Dorthstraat en de Korenbloemstraat te Harreveld, gemeente Oost Gelre (Gld)

ARC-Rapporten 2009-42
ARC-Projectcode 2009/159

Tekst
W.J.F. Thijs
Afbeeldingen
W.J.F. Thijs
Redactie
N. van Malssen

Versie 2.1 (Definitief), 18 mei 2009

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Harreveld, Korenbloemstraat
Projectcode	2009/159
Archisnummer	34355
Beheer en plaats van documentatie	Archaeological Research & Consultancy
Projectleider	Ir. W.J.F. Thijs
Contact	0345-620102, w.thijs@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy, ir. E.M. ten Broeke
Contact	0314-365150, tenbroeke@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Oost Gelre, Dhr. P. Ballast
Contact	0544-393535
Toetsing namens bevoegd gezag	Dhr. M. Kocken, regionaal archeoloog Regio Achterhoek
Contact	0314-321235, m.kocken@regio-achterhoek.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Korenbloemstraat
Plaats	Harreveld
Gemeente	Oost Gelre
Provincie	Gelderland
Kaartblad	41B
RD-coördinaten	N: 232.606/443.681 O: 232.634/443.665 Z: 232.605/443.623 W: 232.582/443.640
Oppervlakte	1.634 m ²

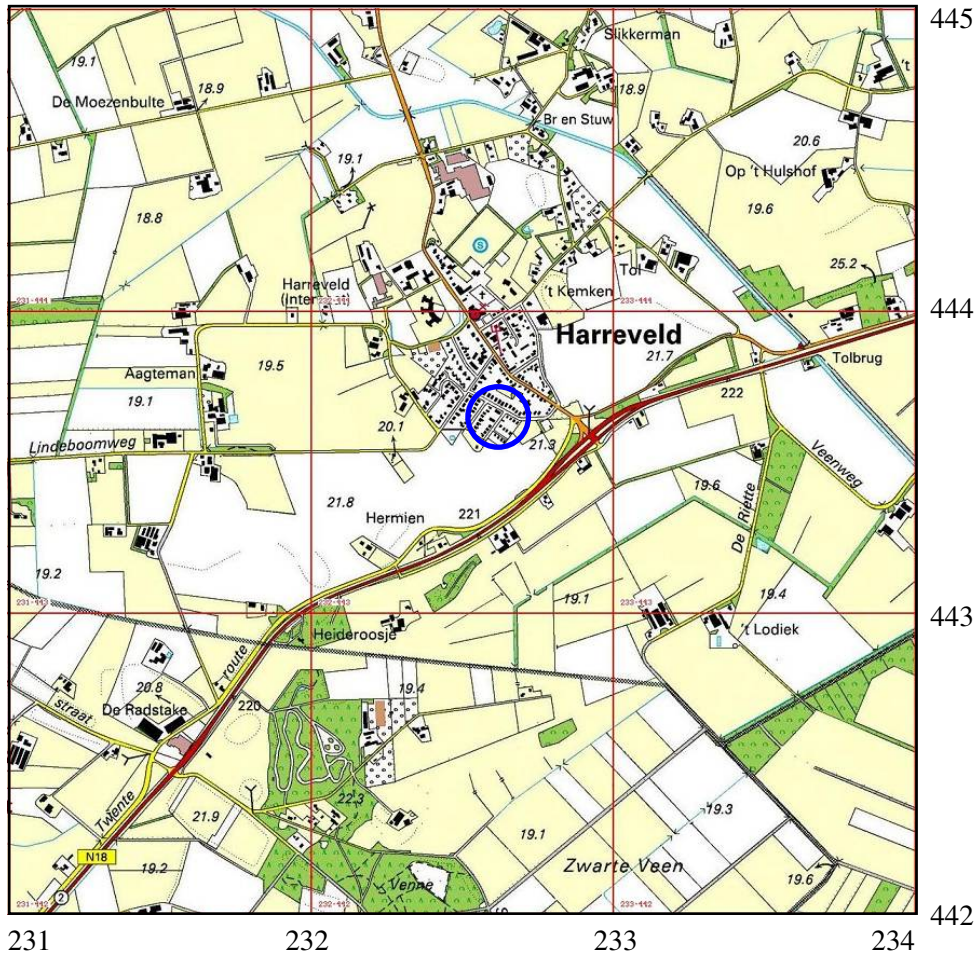
Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden
Geomorfologie	Dekzandrug met een oud bouwlanddek
Bodem	Hoge zwarte enkeerdgronden
Historische situatie	De onderzoekslocatie behoort tot Hardveldschen Esch. De bebouwde kom van Harreveld is in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw uitgebreid. De huidige bebouwing binnen het plangebied is begin jaren '70 gerealiseerd.
Archeologische verwachting	Hoge verwachtingswaarde voor intacte archeologische resten en/of sporen uit de periode Laat Paleolithicum–Nieuwe Tijd.

Legenda

 Onderzoekslocatie

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Doetinchem heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd op het terrein op de hoek van de Freule van Dorthstraat en de Korenbloemstraat te Harreveld (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. Aanleiding vormt de sloop van de huidige bebouwing en de nieuwbouw van drie gebouwen op de onderzoekslocatie. Hierbij worden mogelijk archeologische waarden bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg¹ dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het veldwerk is uitgevoerd op 1 april 2009 door ir. W.J.F. Thijs van ARC bv en ir. E.M. ten Broeke van Econsultancy. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).² Hiernaast is gebruik gemaakt van de regels die gelden voor archeologisch onderzoek in de regio Achterhoek.

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In maart 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld: Uit de landschappelijke ligging blijkt dat het plangebied vanaf het Laat-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. Vanaf het Laat-Paleolithicum zal de hoger gelegen, van nature voldoende gedraineerde, dekzandrug geschikt zijn geweest als (tijdelijke) nederzittingslocatie. De lager gelegen vlakten, mogelijk als hoogveengebied, fungeerde als bron voor voedsel (visvangst in vennen) en water en later. Vanaf het Neolithicum was het plangebied geschikt voor permanente bewoning en vormde een uitvalsbasis voor de ontginning van de vruchtbare landbouwgronden op de dekzandrug. De aanwezige weidegronden binnen de lager gelegen vlakten konden gebruikt worden voor het laten grazen van vee.

Hierdoor kunnen er in het hele plangebied archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. Door de aanleg van een eerdlaag, wat bekend staat als een plaggendeek of esdek, zijn mogelijk aanwezige archeologische resten goed bewaard gebleven en mogelijk niet verstoord geraakt door recente agrarische activiteiten (bijvoorbeeld diepplougen). De ar-

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Ten Broeke, E.M., 2009: *Archeologisch bureauonderzoek hoek Korenbloemstraat en Freule van Dorthstraat te Harreveld, gemeente Oost Gelre*, Econsultancy Rapport 09025233 (conceptversie).

cheologische resten komen voor onder de eerdlaag (A-horizont) en in de top van de dekzandrug (oorspronkelijke C-horizont). De vondstenlaag is opgenomen onderin de eerdlaag; hier wordt ook wel van cultuurlaag gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen de eerdlaag en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de diepe grondwaterstand, en daardoor relatief droge en zure bodemomstandigheden, slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Het plangebied is deels bebouwd met woningen. Tijdens de aanleg van de huidige bebouwing (graven bouwputten/aanleg funderingen) is het mogelijk dat eventueel aanwezige archeologische resten verstoord zijn geraakt. Een deel van de toekomstige bebouwing zal komen te staan binnen het oppervlak van de huidige bebouwing. Voor het overige deel van het plangebied wordt verwacht dat, afgezien van de bouwvoor, de bodem minimaal verstoord is. Buiten de bestaande bebouwing wordt de kans op het voorkomen van de resten dan ook hoog geacht.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 15 cm op het onderzoeksterrein zeven boringen geplaatst tot 120 cm –mv. Deze boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing en verharding, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB). De laag direct onder het eerddek is bemonsterd en gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. De zeefresiduen zijn doorzocht op het voorkomen van archeologische indicatoren.

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

Op de onderzoekslocatie zijn zeven boringen geplaatst. De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het karterend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. De bodemopbouw is op de gehele onderzoekslocatie vergelijkbaar en bestaat uit een grijsbruin tot donkerzwartbruin eerddek. Het eerddek bestaat uit zwak siltig zand. In het eerddek zijn in boringen 4, 5 en 7 duidelijk twee lagen te onderscheiden, waarbij het dieper gelegen laag een duidelijk grijzere kleur heeft. Deze kleur is waarschijnlijk veroorzaakt door het doorploegen van een E-horizont in het eerddek. In boring 4 zijn naast restanten van een E-horizont ook verploegde restanten van een podzol B-horizont waargenomen. De dikte van het eerddek varieert sterk binnen de onderzoekslocatie: van 0,4 tot 0,9 m. Onder het eerddek gaat de bodemopbouw scherp over naar een donker gele tot licht bruine C-horizont waarin in boring 1 enkele roestvlekken zijn waargenomen. In boring 1 is het bodemprofiel vergraven tot een diepte van 0,8 m –mv. In deze laag is een kleine hoeveelheid recent puin waargenomen. Van de boringen met een intacte opbouw zijn zeefmonsters genomen van de laag direct onder het eerddek. Deze monsters zijn gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. In boringen 3–7 zijn in de zeefresiduen houtskoolfragmenten waargenomen. Het gaat respectievelijk om 8, 4, 6, 35 en 17 fragmenten houtskool. Buiten het houtskool zijn géén archeologische indicatoren waargenomen.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek van Econsultancy ligt de onderzoekslocatie in het dekzandgebied en zijn op de onderzoekslocatie hoge zwarte enkeerdgronden aanwezig. De onderzoekslocatie heeft volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Gelderland een hoge archeologische trefkans. Gezien de landschappelijke context kunnen in de top van C-horizont archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum worden verwacht. De locatie ligt in het gebied waar voorheen de Hardveldschen Esch aanwezig was. Volgens het geraadpleegde kaartmateriaal is de locatie pas in de jaren '70 van de 20e eeuw bebouwd en was deze hiervoor in gebruik als akkerland. Tijdens het karterend inventariserend booronderzoek zijn zoals verwacht hoge zwarte enkeerdgronden aangetroffen. In alle boringen behalve boring 1 is het bodemprofiel volledig intact. In de top van de C-horizont direct onder het eerddek is in vijf boringen houtskool aangetroffen. Mogelijk is sprake van een archeologische vindplaats.

4 Aanbeveling

Op basis van het karterend onderzoek mag worden geconcludeerd dat er mogelijk sprake is van een archeologische vindplaats. Geadviseerd dan ook om een vervolgonderzoek uit te voeren. Dit vervolgonderzoek kan het beste worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (IVO-P): in eerste instantie twee proefsleuven, aan te leggen tussen de huidige woonblokken en ten zuidwesten van het zuidelijkste woonblok. Na dit proefsleuvenonderzoek kan bekeken worden of de

sloop van de huidige bebouwing archeologisch moet worden begeleid. Voor het proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) noodzakelijk, dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de gemeente Oost Gelre. De gemeente bepaald tevens of en in welke vorm het vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd.

Literatuur

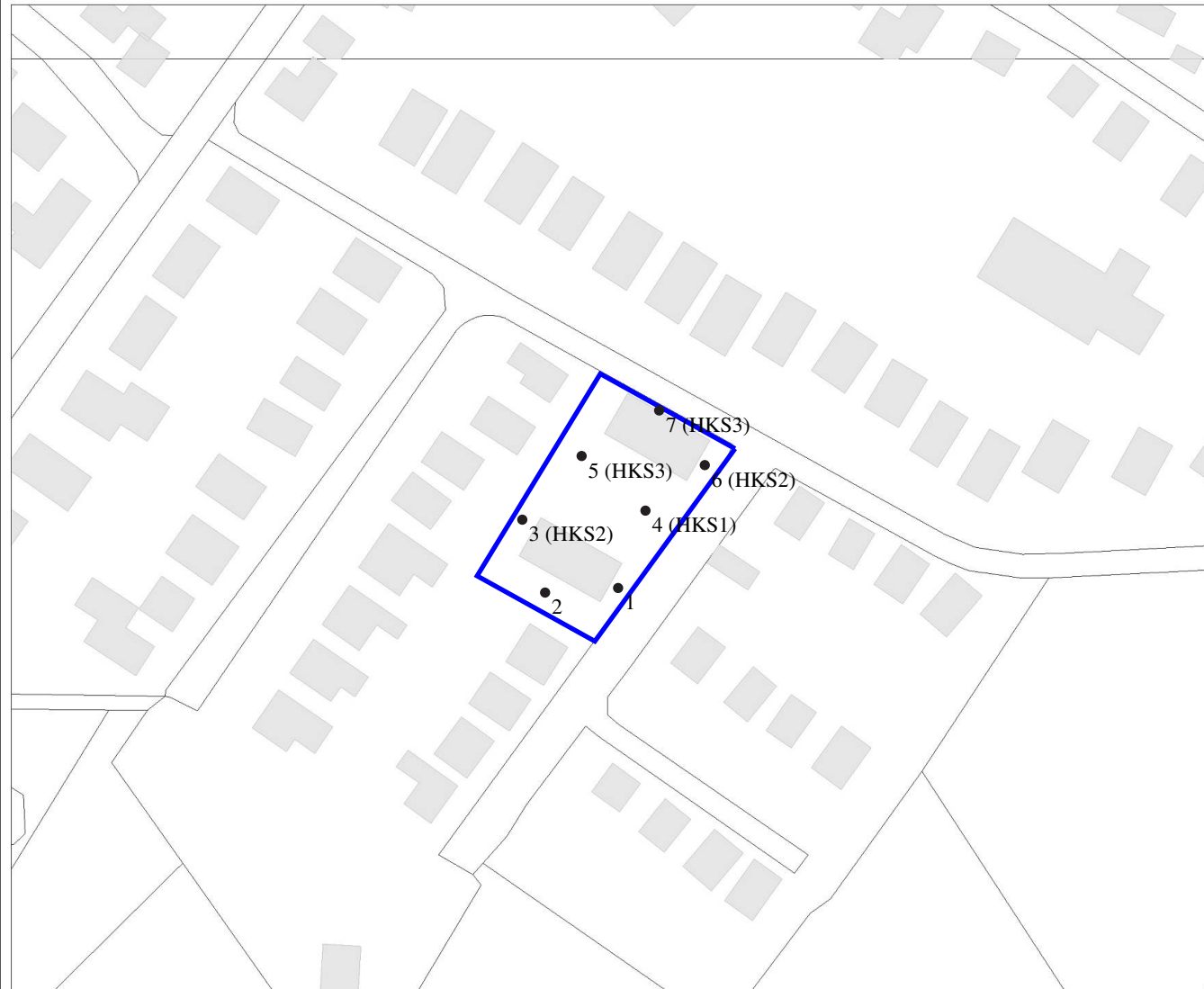
Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

08-04-2009

232741 / 443762

Legenda

HUIZEN

TOP10 ((e)TDN)

1 Boring

Archeologisch indicatoren

HKS1 Fijnverdeeld houtskool, spoor

HKS2 Fijnverdeeld houtskool, weinig

HKS3 Fijnverdeeld houtskool, veel

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

232477 / 443546

Afbeelding 2 Boorpuntenkaart. De locatie is blauw omlijnd. Door: ir. W.J.F. Thijs.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	gemeten, differentieel GPS, nauwkeurig 1
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	50 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)	s1	zwak siltig
Z zand		

bijmengsel (onderdeel lithologie)

boring 1 RD-X: 232.612. RD-Y: 443.630. Maaiveld: 20,70. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
55 Zs1	donker zwartbruin	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen.
70 Zs1	licht geelgrijs	scherp	Vlekken: matig gevlekt, zwart. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
80 Zs1	donker bruingrijs	scherp	Vlekken: matig gevlekt, geel. Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: Recent puin.
140 Zs1	licht bruin	beëindigd	Bodemhorizont: C. Vlekken: licht gevlekt, oranje.

boring 2 RD-X: 232.592. RD-Y: 443.628. Maaiveld: 20,70. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
90 Zs1	grijsbruin	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen.
110 Zs1	licht bruingrijs	scherp	Bodemhorizont: C.
120 Zs1	donker geel	beëindigd	Bodemhorizont: C, gley. Vlekken: matig gevlekt, oranje.

boring 3 RD-X: 232.586. RD-Y: 443.645. Maaiveld: 20,70. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
20 Zs1	geelgrijs	scherp	Opmerkingen: Cunetzand.
50 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen.
60 Zs1	donker geelbruin	scherp	Bodemhorizont: C. Archeologische indicatoren: fijn verdeeld houtskool, weinig.
120 Zs1	donker geel	beëindigd	Bodemhorizont: C.

boring 4 RD-X: 232.611. RD-Y: 443.642. Maaiveld: 20,70. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen.
75 Zs1	bruingrijs	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen. Opmerkingen: Verploegde EBA-horizont.
120 Zs1	donker geel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Archeologische indicatoren: fijn verdeeld houtskool, spoor.

boring 5 RD-X: 232.599. RD-Y: 443.657. Maaiveld: 20,70. Boormethode: edelmanboring.

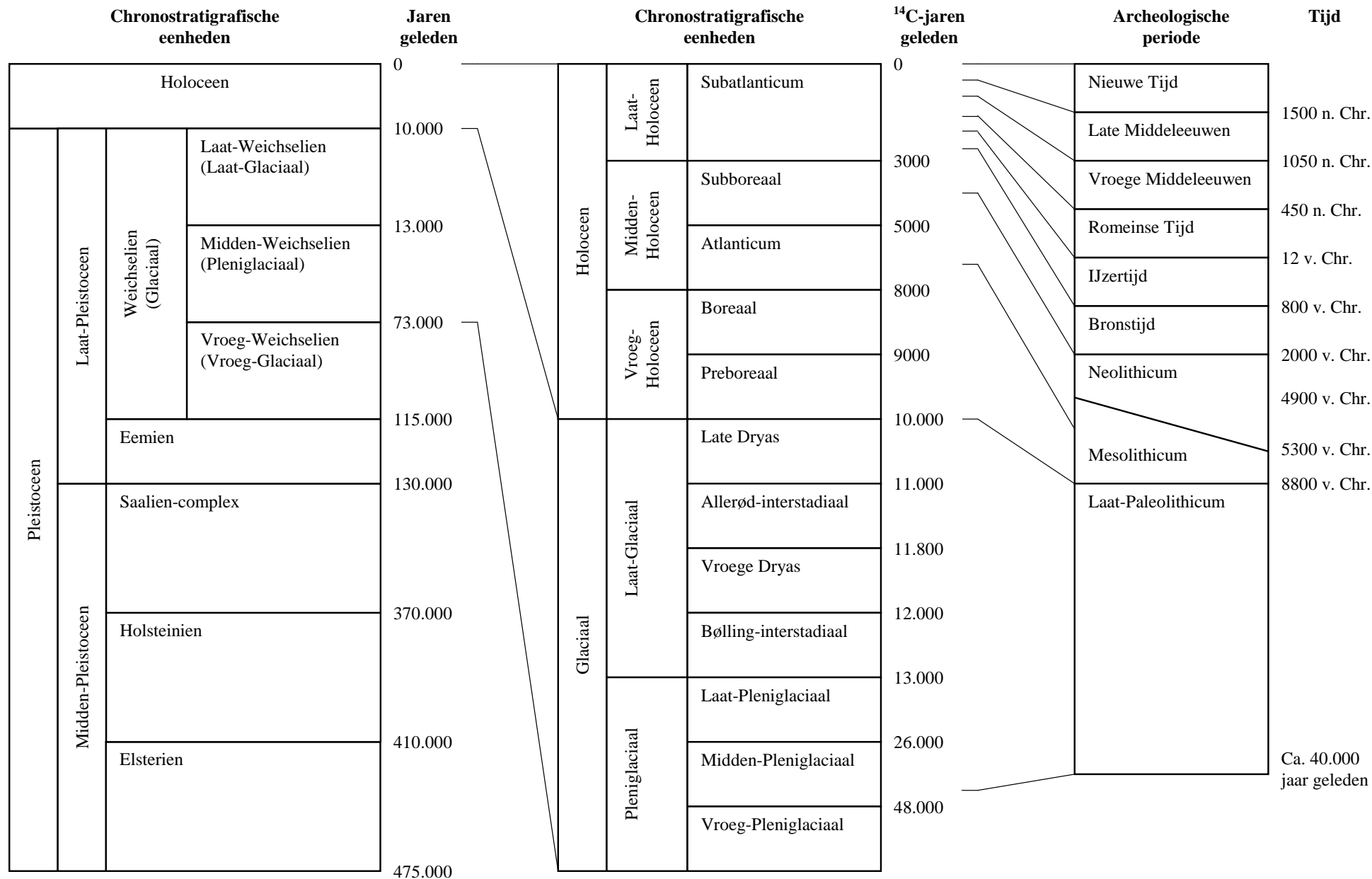
diepte lithologie	kleur	grens	
30 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen.
60 Zs1	donker bruingrijs	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen.
120 Zs1	donker geel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Archeologische indicatoren: fijn verdeeld houtskool, veel.

boring 6 RD-X: 232.627. RD-Y: 443.657. Maaiveld: 20,70. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Zs1	donker bruingrijs	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen.
120 Zs1	donker geel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Archeologische indicatoren: fijn verdeeld houtskool, weinig.

boring 7 *RD-X: 232.617. RD-Y: 443.670. Maaiveld: 20,70. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
30 Zs1	donker grijsbruin	scherp	<i>Bodemhorizont: A, antropogeen.</i>
60 Zs1	donker bruingrijs	scherp	<i>Bodemhorizont: A, antropogeen.</i>
120 Zs1	donker geel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Archeologische indicatoren: fijn verdeeld houtskool, veel.</i>

Bijlage 2 Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: drs. A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.